

مبانی واجشناسی

گردآوری و تألیف:

دکتر بتول علی نژاد

دانشگاه اصفهان

زمستان ۱۳۹۵

- سرشناسه : علی نژاد، بتول، ۱۳۴۲-
عنوان و نام پدیدآور : میانی واجشناسی / گردآوری و تألیف بتول علی نژاد.
مشخصات نشر : اصفهان: دانشگاه اصفهان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری : ۳۰۲ص: مصور، جدول، نمودار.
فروست : انتشارات دانشگاه اصفهان؛ ۶۵۹
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۰-۱۲۳-۶
وضعیت فهرست نویسی : فیفا
یادداشت : پشت جلد به انگلیسی: Fundamentals of phonology. Batool Alinezhad
یادداشت : واژه نامه.
یادداشت : کتابنامه: ص. [۲۷۹] - ۲۸۴.
یادداشت : نمایه.
موضوع : فارسی -- واجشناسی
موضوع : Persian language -- Phonology
صوع : فارسی -- دستور
موضوع : Persian language -- Grammar
شناسه خزانه : دانشگاه اصفهان
رده بندی کنگره : ۱۳۹۵ ۸۴۲/۱ PIR۲۷۰۱
رده بندی دیویی : ۱۵/۱۵
شماره کتابشناسی ملی : ۱۰۸۲۰۰۱

انتشارات دانشگاه اصفهان

عنوان کتاب: میانی واجشناسی
گردآوری و تألیف: دکتر بتول علی نژاد
ناشر: دانشگاه اصفهان
نوبت چاپ: چاپ اول - زمستان ۱۳۹۵
شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
چاپ و صحافی: چاپخانه دانشگاه اصفهان
قیمت: ۱۲۰/۰۰۰ ریال
کلیه حقوق نشر برای ناشر محفوظ است

مراکز فروش کتاب:

اصفهان: میدان آزادی - خیابان دانشگاه - فروشگاه کتاب دانشگاه اصفهان
تلفن: ۳۷۹۳۲۱۷۷ - ۰۳۱
پُست الکترونیک: Press@ui.ac.ir
تهران: میدان انقلاب - خیابان شهید لبافی نژاد - بین ۱۲ فروردین و اردیبهشت - پلاک ۲۳۸
مؤسسه کتابیران، مرکز پخش کتابهای دانشگاهی - تلفن: ۶۶۴۹۴۴۰۹ - ۶۶۴۳۱۱۱۷۳ - ۰۲۱

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

الف

فهرست مطالب

ح

فهرست جدول‌ها

ذ

فهرست شکل‌ها

ش

پیشگفتار

فصل اول: معرفی حمزه واجشناسی

۱	۱-۱	مقدمه
۱	۲-۱	سطوح زبان
۳	۱-۲-۱	آواشناسی و واجشناسی
۶	۲-۲-۱	سطح آوایی و سطح واجی
۱۰	۳-۲-۱	دیدگاه‌های مختلف در مورد واج
۱۱	۳-۱	روش‌های مطالعه زبان
۱۴	۴-۱	حوزه‌های واجشناسی
۱۴	۵-۱	جمع‌بندی
۱۵		به سؤال‌ها پاسخ دهید

فصل دوم: آوانگاری و ضرورت آن

۱۷	۱-۲	مقدمه: زبان و نحوه تجلی آن
۱۸	۲-۲	ضرورت نظام نوشتاری الفبای آوایی بین‌المللی
۲۰	۳-۲	انواع الفبای آوانگاری بین‌المللی
۲۱	۴-۲	آوانگاری و انواع آن
۲۳	۵-۲	جدول‌های آی‌پی‌ای
۲۳	۱-۵-۲	نشانه‌های زیر و زبری جدول آی‌پی‌ای
۲۵	۲-۵-۲	ارزش نشانه‌های زیر و زبری
۲۵	۶-۲	جمع‌بندی

فصل سوم: واژه‌ها و جدول آی‌پی‌ای

۲۷	۱-۳ مقدمه: تعریف و نقش واژه‌ها
۲۷	۲-۳ ویژگی‌های تقابل‌دهنده واژه‌ها
۲۸	۱-۲-۳ پسین‌بودگی
۲۹	۲-۲-۳ افزایشگی زبان
۲۹	۳-۲-۳ گردی لب‌ها
۳۰	۴-۲-۳ کشش واژه
۳۴	۵-۲-۳ بخش‌های دیگر
۳۵	۳-۳ فضای واژه‌ای و واژه‌های اصلی اولیه
۳۷	۴-۳ واژه‌های اصلی ثانویه
۳۷	۵-۳ واژه‌های بنیادین و مشتق
۳۹	۶-۳ مقایسه علائم واژه‌ها در نظام الفبایی آی‌پی‌ای و آی‌پی‌ای
۴۰	۷-۳ واژه‌های مرکب
۴۰	۱-۷-۳ دو واژه‌ای‌ها
۴۴	۲-۷-۳ سه واژه‌ای‌ها
۴۵	۸-۳ عوامل مؤثر بر تولید واژه‌ها
۴۶	۹-۳ جمع‌بندی
۴۷	به سؤال‌ها پاسخ دهید

فصل چهارم: همخوان‌ها و جدول آی‌پی‌ای

۴۹	۱-۴ مقدمه: تعریف و نقش همخوان‌ها در زبان
۵۰	۲-۴ نکات کلی در مورد جدول همخوان‌ها در آی‌پی‌ای
۵۲	۳-۴ ویژگی‌های تقابل‌دهنده همخوان‌ها
۵۲	۱-۳-۴ واکدار و بیواک بودن
۵۳	۲-۳-۴ محل تولید
۵۷	۳-۳-۴ شیوه تولید
۵۹	۱-۳-۳-۴ شیوه تولید انسدادی یا انفجاری
۶۱	۲-۳-۳-۴ شیوه تولید خیشومی
۶۳	۳-۳-۳-۴ شیوه تولید لرزشی و زرنشی
۶۴	۴-۳-۳-۴ شیوه تولید سایشی

۶۸	۵-۳-۳-۴ شیوه تولید ناسوده
۷۰	۴-۴ همخوان‌های غیر ششی
۷۰	۱-۴-۴ مکانیزم جریان هوای نرم‌کامی
۷۱	۲-۴-۴ مکانیزم جریان هوای چاکنایی
۷۳	۵-۴ سایر همخوان‌ها
۷۵	۶-۴ مقایسه همخوان‌ها در دو نظام آی‌پی‌ای و ای‌پی‌ای
۷۶	۷-۴ جمع‌بندی
۷۷	به سؤال‌ها پاسخ دهید

فصل پنجم: مفاهیم بنیادی واجشناسی

۷۹	۱-۵ مقدمه
۷۹	۲-۵ واج و واج‌گانه
۷۹	۲-۵ ۱ نقش مابلی
۸۱	۲-۲-۵ ترسیم آلی
۸۴	۲-۲-۵ ۳ قابلیت تشخیص
۸۶	۳-۵ تحلیل واجی
۸۹	۴-۵ گونه آزاد
۹۰	۵-۵ جمع‌بندی
۹۱	به سؤال‌ها پاسخ دهید

فصل ششم: تشابه آوایی و تشابه الگویی

۹۳	۱-۶ مقدمه
۹۴	۲-۶ تشابه آوایی
۹۷	۳-۶ تشابه الگویی
۹۹	۴-۶ اهمیت واجگونگی و هم‌تولیدی
۱۰۱	۵-۶ جمع‌بندی
۱۰۲	به سؤال‌ها پاسخ دهید

فصل هفتم: قواعد تحقق و اشتقاق

۱۰۵	۱-۷ مقدمه
۱۰۵	۲-۷ قواعد تحقق و اشتقاق
۱۰۶	۳-۷ قاعده نویسی

۱۱۰	۴-۷ قواعد تحقق و فرایندهای واجی
۱۱۰	۱-۴-۷ فرایندهای واجی بدون بافت
۱۱۲	۱-۴-۷ فرایند واجی درج
۱۱۳	۲-۴-۷ فرایند واجی حذف
۱۱۴	۳-۴-۷ فرایند واجی قلب
۱۱۵	۵-۷ تحلیل واجی با بیان قاعده.
۱۱۷	۶-۷ جمع‌بندی
۱۱۸	به سؤال‌ها پاسخ دهید

فصل هشتم: نظریهٔ مشخصهٔ متمیز

۱۲۱	۱-۸ مقدمه: نظام تقابل‌های واجی
۱۲۱	۲-۸ نظام تقابلهای واجی مکاب پراگ
۱۲۳	۱-۲-۸ رابطهٔ تقابل و باکاء نظام
۱۲۴	۲-۲-۸ رابطهٔ تقابل و رابطهٔ من اعضا
۱۲۶	۳-۲-۸ رابطهٔ تقابل‌ها بر پایهٔ دست تمایزدهندگی آنها
۱۲۷	۳-۸ مشخصه‌های واجی
۱۲۹	۴-۸ مشخصه‌ها در واجشناسی زایشی
۱۴۲	۵-۸ دسته‌بندی مشخصه‌ها
۱۴۳	۱-۵-۸ مشخصه‌های مربوط به طبقات اصلی
۱۴۶	۲-۵-۸ مشخصه‌های مربوط به شیوهٔ تولید
۱۴۶	۳-۵-۸ مشخصه‌های مربوط به محل تولید
۱۴۶	۶-۸ کاربرد و نقش مشخصه‌ها
۱۵۰	۷-۸ جمع‌بندی
۱۵۱	به سؤال‌ها پاسخ دهید

فصل نهم: آشنایی با تحلیل واجی

۱۵۵	۱-۹ مقدمه
۱۵۵	۲-۹ مراحل تحلیل واجی
۱۶۷	۳-۹ جمع‌بندی
۱۶۸	به سؤال‌ها پاسخ دهید

فصل دهم: هجا و ساختار آن

۱۷۱	۱-۱۰ مقدمه
۱۷۲	۲-۱۰ تعریف هجا
۱۷۳	۳-۱۰ ساختمان هجا
۱۷۴	۴-۱۰ محدودیت‌های ساخت هجا
۱۷۵	۱-۴-۱۰ آغاز هجا و محدودیت‌های آن
۱۷۶	۲-۴-۱۰ هسته هجا و محدودیت‌های آن
۱۷۷	۳-۴-۱۰ پایانه هجا و محدودیت‌های آن
۱۷۸	۵-۱۰ الگوهای هجایی
۱۸۰	۶-۱۰ اصول هجابندی
۱۸۱	۱-۶-۱۰ اصول هجابندی پولگرام
۱۸۳	۲-۶-۱۰ باز هجابندی
۱۸۶	۷-۱۰ هجا و بنیاس ریاضی
۱۹۴	۸-۱۰ هجا، پایه و راز
۱۹۵	۹-۱۰ جمع‌بندی
۱۹۶	به سؤال‌ها پاسخ دهید

فصل یازدهم: فرایندهای واجی

۱۹۹	۱-۱۱ مقدمه
۲۰۰	۲-۱۱ انواع فرایندهای واجی
۲۰۰	۱-۲-۱۱ فرایند همگونی
۲۰۱	۱-۱-۲-۱۱ همگونی از نظر جایگاه تولید
۲۰۳	۲-۱-۲-۱۱ همگونی از نظر شیوه تولید
۲۰۵	۳-۱-۲-۱۱ همگونی از نظر واک
۲۰۸	۲-۲-۱۱ فرایند ناهمگونی
۲۰۹	۳-۲-۱۱ فرایند درج
۲۰۹	۱-۳-۲-۱۱ درج همخوان
۲۱۱	۲-۳-۲-۱۱ درج واکه
۲۱۴	۴-۲-۱۱ فرایند حذف
۲۱۶	۵-۲-۱۱ فرایند قلب
۲۱۷	۳-۱۱ فرایندهای تضعیف و تقویت
۲۱۸	۴-۱۱ جمع‌بندی
۲۱۹	به سؤال‌ها پاسخ دهید

فصل دوازدهم: ویژگی‌های زبر زنجیری زبان

۱-۱۲ مقدمه

۲-۱۲ تکیه و انواع آن

۱-۲-۱۲ تکیه واژگانی

۱-۱-۲-۱۲ جایگاه تکیه

۲-۱-۲-۱۲ نقش‌های تکیه

۱-۲-۱۲ رجاء تکیه

۴-۱-۲-۱۲ قواعد اختصاص تکیه واژگانی

۲-۲-۱۲ تکیه زیرویمی

۳-۱۲ نواست

۴-۱۲ آهنگ

۴-۱۲ جمع‌بندی

به سؤال‌ها پاسخ دهید

واژه‌نامه فارسی به انگلیسی

واژه‌نامه انگلیسی به فارسی

نماینه موضوعی

نماینه زبان‌ها

منابع

۲۲۳

۲۲۵

۲۲۶

۲۲۶

۲۲۹

۲۳۰

۲۳۱

۲۳۴

۲۳۵

۲۳۶

۲۳۸

۲۳۹

۲۴۱

۲۵۳

۲۶۵

۲۷۵

۲۷۹

حوزه واجشناسی حوزه‌ای بنیادین در زبانشناسی است که درک درست آن به فهم ویژگی‌های زبانی در سایر سطوح زبان نیز کمک شایانی می‌کند. کتاب‌های لاتین زیادی در حوزه واجشناسی نوشته شده است که برای دانشجویان کارشناسی قابل استفاده نیست. این کتاب با استفاده از کتابهای ارزشمندی که تا به حال توسط اساتید محترم نوشته شده است و همچنین تحقیقات انجام شده توسط محققان ایرانی، جهت پوشش درس‌های مبانی واجشناسی و واجشناسی زبان فارسی مقطع کارشناسی زبانشناسی نوشته شده است، اگرچه برخی از فصل‌های آن را می‌توان جهت تدریس درس آواشناسی و واجشناسی کارشناسی ارشد نیز در نظر گرفت. این کتاب بعد از معرفی جدول آی‌پی‌ای، علائق و ویژگی‌های آواهای زبان به معرفی مفاهیم بنیادی در این حوزه می‌پردازد و در چارچوب نمره راجشناسی زایشی استاندارد دانشجویان را با تحلیل‌های ساده مسائل واجی زبان فارسی آشنا می‌کند. از این جهت کتابی است نظریه‌بنیاد که سعی دارد بسیار ساده و قابل فهم به تبیین ویژگیهای واجی زبان فارسی بپردازد. برخی تصاویر فانتزی که به نحوی به موضوع مطرح شده ارتباط دارند با هدف ایجاد انگیزه بیشتر در دانشجویان به متن اضافه شده است که به آنها شماره اختصاص داده شده است.

از همه دانشجویانم که مرا جهت نگارش این کتاب تشویق کردند و نسخه‌های مختلف کتاب را مطالعه کرده و نظرات سازنده‌شان را به من رسانیدند تشکر می‌کنم. به خصوص دانشجویان کارشناسی ارشد رایانشی خانم سمیه شماعتی زاده و آقای مصطفی نقوی سهم بسزایی در ویرایش و تدوین شکل‌ها و نمودارها داشتند. امید است که با تقسیم این کتاب مقدماتی به جامعه زبانشناسی کشور عزیزمان سهمی هر چند کوچک در ایجاد علاقه و انگیزه مطالعه مسائل واجی زبان فارسی داشته باشیم.

با احترام
بتول علی‌نژاد